

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A fővárosi törvény.

— Két tervezet. —

Budapest, december 24.

Husz esztendő óta állandó ígérete minden kormánynak, hogy az 1872. évi 36-ik törvény-cikket: a főváros szervezetéről megújítja. Reformálja. Husz év óta egyetlen kormány sem tudta az ígéretét beváltani. Egyiknek ideje nem volt rá, rövid életű volt, a másik nem akart az uralkodó városi párttal újat húzni, a harmadik meg a többi tudomást sem vesz arról, hogy a főváros bizony megsínyli az elavult szervezetet.

Két kormány részéről mégis maradt nyoma annak, hogy a fővárosról új törvényt akartak alkotni. Az egyik a Bánffy-kormány, a másik a Széll Kálmáné volt. Perczel Dezső, a Bánffy-kormány belügyminisztere komolyan foglalkozott a fővárosi törvény újjáalkotásával. De nem elégedett meg a hivatalos tervezettel, hanem Heltai Ferenczet bízta meg egy önálló törvénytervezet elkészítésével. Heltai eleget tett a megbízásnak, ám a terveze csak a kormány bukása után látott napvilágot s az új kormány a (Széll-féle) a tervezetet nem fogadta el. A Heltai-féle tervezet fontosabb részletei ezek voltak:

A törvénytervezet keretében öt főkérdés megoldásával foglalkozott. Ezek: 1. A választójog, 2. a közgyűlés és a bizottsági tagok választása, 3. a főpolgármester és a tanács, 4. a közgyűlés hatásköre és 5. a városi hatóság viszonya más hatóságokkal.

A választójogra vonatkozólag azt bizonyítja, hogy

Iktatószám

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy

352.

Hely

Idő

1913

Személy

Helyszám

Szerző

Cím

a fővárosi törvény.

Forrás:

Magyarország.

Bp.

(Hely)

1913 XII/25.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

a mostani törvény ama követelése, hogy a községi választónak jelentkeznie kell, aránytalanul csökkenti a községi választók számát. 1897-ben Budapesten 36.233 országgyűlési választóval szemben csak 22.555 községi választó volt. A cenzust mai alakjában fenn akarja tartani s azt az elvet kívánja kimondani, hogy a város képviselőiben, mint gazdasági és kulturális testületben csak azok vehessenek részt, akik a városi szolgáltatásból is kiveszik a részüket. Az általános, vagy nagyon kiterjesztett szavazati jog a birtoktalanok gazdálkodását jelenti a vagyonosok rovására. Az önálló nőknek meg akarja adni a választójogot, de személyesen kell gyakorolniuk. A törvény ama rendelkezését, hogy csak az írni és olvasni tudók lehetnek községi választók, oda kívánja módosítani, hogy a magyarul írni és olvasni tudók legyenek választók. A két évi tartózkodást fenn kívánja tartani. Javasolja annak a kimondását, hogy a fővárosi tisztviselői vagy alkalmazottjai választójoggal ne bírhassanak. Az állami tisztviselők választójogát azonban fentartja.

A törvényhatósági bizottságra s a városatyák választására vonatkozólag azt mondja, hogy 400 városatyát sok. A mostani közgyűlés valóságos népgyűlés, amely gyakran még az előadót sem engedi szóhoz jutni. A 400 állás csak arra jó, hogy a politikai és személyi érdekeket kielégíthessék. Javasolja, hogy csak 120 városatya legyen. Valamennyit a polgárság válassza s a virilizmust töröljék el. Ki akarja kötni, hogy városatya csak nagykorú lehet. A 120 városatyát így osztja meg: I. kerület 8, II. kerület 8, III. kerület 4, IV. kerület 14, V. kerület 16, VI. kerület 20, VII. kerület 20, VIII. kerület 18 és IX—X. kerület 12. A kisebbség képviselőit igazságosnak mondja, de nem kívánja törvénybe vettetni, mert Budapesten

nincsenek városi pártok.

Az összeférhetetlenséget illetően ki akarja mondani, hogy aki a várossal nyereségre irányuló üzleti viszonyban van, az nem maradhat a törvényhatóság tagja, nem lehetnek városatyák azoknak az intézeteknek, vállalatoknak tulajdonosai, igazgatósági, felügyelő bizottsági tagjai és tisztviselői, amelyek üzletük folytatására városi vagyont, közterületet szerződés útján vesznek igénybe, amennyiben a szerződésben üzleti nyereségtől függő szolgáltatások vannak kikötve, vagy a lakosság által fizetendő díjak időnként való meghatározására a törvényhatóságnak befolyása van. Az állami tisztviselők városatyák nem lehetnek.

A főpolgármesteri állást, mint fölöslegest meg akarja szüntetni. Nem tartja helyesnek azt sem, hogy a polgármester tisztviselő legyen, akinek 20—30 évi városi szolgálatban megörbült a dereka s nincs a közgyűlésre sem befolyása. A polgármestert a közgyűlés a maga kebeléből szabadon választja s a választást a kormány vagy a korona megerősíti. A polgármesteri állás tiszteletbeli állás. A közigazgatási funkciók átalakítását nem tartja megengedhetőnek. A tanácsot mai szervezetében a legképtelenebb alkotásnak mondja. A közgyűlésnek fenn nem tartott ügyeket egy állandó bizottság, a városi választmány intézi, amelynek 20—25 városatya a tagja. A tanácsosok pedig csak osztályvezetők legyenek s mindenben egyenrangúak a kerületi előjárókkal. A közgyűlés választását a belügyminiszter megerősíti. A számvevőséget egészen beolvasztja az ügyosztályokba.

A közgyűlés hatáskörét redukálja, mert a kisebb ügyeket a választmány intézi el. Szükségesnek tartja azonban, hogy a közgyűlés jogkörét kiterjesszék s

csak bizonyos redukált ügyekben legyen meg a belügyminiszter jóváhagyási joga.

A város háztartására vonatkozólag törvénybe akarja iktatni, hogy adókból a háztartásnak csak az a része fődözhető, amelyet a városi vagyon jövedelme, az illetékek és járulékok nem fődöznek. A város, külön jóváhagyás nélkül az egyenes adók után 4%, a házbér után 10%-ig szedhet városi adót. A köveztvámot el akarja törölni.

Végül a fővárosnak a társhatóságokhoz való viszonyát tárgyalja. A közigazg. bizottságnak miniszteri tanácsos lehetne az elnöke. A közmunkatanácsot főtartja, de hatáskörét szervezni kívánja. A kerületi előljárásági törvényt be akarja olvasztani az új törvénybe, a város és rendőrség szükségesnek tartja, hogy az állami közigazgatás költségét az állami fizesse meg.

A másik tervezet nem ilyen részletes. Csupán általánosságban határozza meg az újjáalkotás irányát, de így is elég érdekes. A tervezet részletei ezek:

A közigazgatás tökéletes átalakítása csakis a teljes decentralizációval érhető el. Folyton szaporodó adminisztratív költségeinket csakis a decentralizálással lehet a legkisebbre leszállítani. A szétosztás ugyan sok esetben azt bizonyítja eddig, hogy a költségek általában szaporodtak, mégis a főváros közigazgatásának megosztása a mai költségeket majdnem felére apasztaná.

Ma t. i. a helyzet az, hogy van tíz kerületi előljáróság, van tíz tanácsai ügyosztály. (Azóta az ügyosztályok száma 16 lett.) Az elsők a kerületeket, az utóbbiak a központból ugyancsak a kerületeket igazgatják. A tanácsai és előljárásági hivatalok mellé rendeltén működnek a központi és kerületi számvevőség, a központi és kerületi adópénztár, a központban a vásár- és vásárcsarnok igazgatóság, a kerületekben a vásárfelügyelőségek, a központban a főorvosi hivatal, a kerületekben megfelelő orvosi hivatalok, a központban a mérnöki hivatal, hasonlóan a kerületekben szintén a kerületi mérnök. Azután a kezelő- és segédhivatalok. Az ügyészséget kivéve, nincs olyan hivatala a fővárosnak, amely legalább még egyszer elő nem fordulna a háztartás terhére. És mit végez ez a sok azonos hivatal? Majdnem ugyanazt. Illetőleg az existenciá érdekében néha mást, mert ha folyton ugyanazt végeznék, már régen észrevették volna számos hivatal teljesen fölösleges voltát. A decentralizáció a főváros közigazgatásában rázkódást nem okoz, felforgatást legkevésbé. Ellenben gyorsabb lesz a munka, mert két-három hivatal he-

lyett egy végzi el ugyanazt és nem írásbeli, hanem közvetlenül szóbeli uton.

A mai tanácsai ügyosztályok a központban megszüntetendők. Az épp olyan kvalifikációs nívón álló kerületi előljáróságokhoz kell átutalni az összes ügyeket. A központban öttagu tanácsot kell szervezni, amely fontosabb fölebbviteli ügyeket, a kerületek ellenőrzését, a kerületek költségvetésének a központi számvevő osztályival egységes és arányos költségvetéssé való átalakítását és a kerületek öt-öt, összesen ötven bizalmi férfiából alakult képviselőtestület elé terjesztendő ügyek (autonómikus kérdések, vagyonjogi, háztartási, beruházási, elidegenítési s hasonló fontosságú, az előljáróságoktól beérkezett ügyek) előkészítését végeznék.

A központi tanács elnöke a polgármester, tagjai a középítési igazgató, a tisztii főügyész, a főszámvevő és két kiváló jogi képzettségű tanácsag.

A központi tanács egy hivatal, egy osztályival és egységes segédhivatallal. Működésében csupán a képviselőtestületnek felelős, anyagilag és erkölcsileg. A központi tanács tagjait élethossziglan a képviselőtestület választja. Rajtuk kívül más választás a képviselőtestület elé nem tartozik, mert a főváros közigazgatásnak főbb faktorait: a kerületi előljárókat, tanácsjegyzőket és hasonló rangú tisztviselőket ugyancsak élethossziglan a központi tanács nevezi ki, míg a kerületek alantasság személyzetének kinevezése a kerületi előljárók tanácsa elé tartozik.

A kerületenkint választandó öt bizalmi férfinak a választójog korlátlan és titkos gyakorlásával adnának mandátumot.

Az ekképp választott képviselőtestület működését olyanformán kellene szabályozni, hogy sem a központi tanácsra, sem az előljáróságokra illetéktelen befolyást ne gyakorolhasson. Amit egyébként meggátolna a központi tanács szervezete és a szervezetbe beiktatott felelőssége.

A központi tanács tulajdonképp a város szíve, érzéke és esze. Csak a nagyobb jelentőségű ügyekkel

foglalkozván, felülemelkedik a lappáliakon és önálló alkotásonknak szentelheti magát az apró irka-firkák tengerének sablonos revideálása helyett.

A mai rendszer mellett a közvagyonot olyan gazdátlan jószágoknak tekintik, amelyből mennél több fogy el, annál jobb. Ha új alapokra fektetik a közigazgatást, első legyen az szervezet funkcionáriusait a főváros vagyonának s a fővárostól nyert kedvezményeknek megbecsülésére szorítani, mert igen nagy summáru az a kár, amit ma a megbecsülés hiján szenved a város.

k	Osztályozás
	Tárgy
	Hely

A két tervezet egyikéből sem lett törvény s a fővárosi öreg törvény ma is megvan. Igaz megtépázva. A polgármester, nagyon okosan, mindent megvalósított az öreg törvény keretén belül, amit a város érdekében valónak gondolt. De az ő újításai nem véglegesek, egy emberre szabott olyan alkotások, amelyek magával az alkotóval együtt véget érnek. S itt a baj. Ma, amikor az átalakulásra kedv és alkalom a legerősebb, ma erős kézzel meg kell ragadni ezt az alkalmat s amit esztendősi ígéretések után el nem érhattünk, valósítsák meg és alkossanak a fővárosról méltó, a modern kornak megfelelő új városi törvényt. Ez lesz a Bárczy-korszak legszebb emléke.